

“OILAVIY NIZOLAR VA ULARNING BOLALAR TARBIYASIGA TA’SIRI”

Termiz davlat
Pedagogika instituti
Amaliy psixologiya yonalishi
3 kurs talabasi
Abdullayeva Farida

Anatatsiy: Oilaviy nizolar — yashirin ta’sir kuchiga ega omil

Odatda, ota-ona o’rtasidagi janjallar faqat kattalarning shaxsiy masalasi deb qaraladi. Ammo aslida ularning har bir keskin so’zi, o’zaro hurmatsiz muomala yoki baland ovozdagi tortishuvi bolalar ongida chuqur iz qoldiradi. Bola kattalardek muammolarni tushunmasa-da, uy ichidagi taranglikni sezadi va o’zicha shu holatni izohlashga harakat qiladi. Bu jarayonda u noto’g’ri xulosalarga kelishi, o’zini aybdor his qilishi yoki qo’rquv bilan yashashi mumkin.

Anatatsi: Family Conflicts — A Factor with Hidden Influence

Usually, arguments between parents are considered a personal matter of adults. However, in reality, every harsh word, disrespectful interaction, or loud dispute leaves a deep mark on a child’s mind. Even though a child cannot understand problems the way adults do, they can sense the tension at home and try to interpret it in their own way. During this process, the child may arrive at incorrect conclusions, feel guilty, or live in fear.

Kalit so’z: Oilaviy nizolar, ota-ona o’rtasidagi ziddiyatlar, oiladagi psixologik muhit, zo’ravonlik va keskinlik, bolaning ruhiy rivojlanishi, emotsional beqarorlik, stress omillari, bolaning xulqi, ijtimoiy moslashuv muammolari, ta’lim-tarbiya, psixologiya, motiv, mativatsiya, axloqiy va ijtimoiy, pedagogik, ruhiy salomatlik

Kirish: Psixologlar oiladagi nizolarni normal holat deb hisoblashadi. Mojarolar natijasida er-xotinlar bir-birlaridan nafratlana boshlaydilar va ularning ajralishlari yanada keng tarqalgan. Shu sababli, oilada doimo yuzaga keladigan nizolarni qanday hal qilish masalasi juda muhim bo’lib qolmoqda. Oilaviy nizolar turmush o’rtoqlar va hatto bolalar o’rtasidagi munosabatlarning bir usuli hisoblanadi. Jarayon bor va ijobiy tomoni bor: ziddiyat munosabatlarni rivojlantirishga, o’zgarishga, har qanday yo’nalishga borishga undaydi. Ba’zida odamlar janjallashishadi, chunki bu ularni birlashtirishning yagona yo’li. Bu borada har bir oilaning o’ziga xos xususiyatlari bor.

Asosiy qisim: Tabiiyki, odamlar janjallashganda, ayniqsa, bu odamlar turmush o’rtoqlar va mehribon sheriklar bo’lsa. Inson o’z munosabatida hech qachon janjal bo’lmasligiga umid qilish ahmoqlikdir, chunki dunyoda ikkita bir xil odam yo’q. Bir-biri bilan qanchalik yaqin va sevgan bo’lsalarda, juft bilan fikrlar mos kelmaydigan savollar doimo mavjud. Va nima uchun mukammal munosabatlar janjalga aylanganiga hayron qolmaslik uchun buni eslab qolish kerak. Oilaviy nizolar va ularning bolalar tarbiyasiga tata’siri. Oilaviy muhit — bolalar shaxsining shakllanishida eng asosiy va birlamchi tarbiya maktabidir. Bu maskanda hukm suradigan iliqlik, mehr, o’zaro hurmat va barqarorlik bolalarning ruhiy holati, dunyoqarashi hamda xulq-atvorining shakllanishiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Aksincha, oilada tez-tez uchrab turadigan nizolar, keskin munozaralar va ruhiy zo’riqishlar bolalarning psixologik rivojiga zarar yetkazishi mumkin. Oilaviy nizolar — yashirin

ta'sir kuchiga ega omom. Odatda, ota-ona o'rtasidagi janjallar faqat kattalarning shaxsiy masalasi deb qaraladi. Ammo aslida ularning har bir keskin so'zi, o'zaro hurmatsiz muomala yoki baland ovozdagi tortishuvi bolalar ongida chuqur iz qoldiradi. Bola kattalardek muammolarni tushunmasada, uy ichidagi taranglikni sezadi va o'zicha shu holatni izohlashga harakat qiladi. Bu jarayonda u noto'g'ri xulosalarga kelishi, o'zini aybdor his qilishi yoki qo'rquv bilan yashashi mumkin.

Psixologlar oiladagi nizolarni normal holat deb hisoblashadi. Mojarolar natijasida er-xotinlar birlaridan nafratlana boshlaydilar va ularning ajralishlari yanada keng tarqalgan. Shu sababli, oilada doimo yuzaga keladigan nizolarni qanday hal qilish masalasi juda muhim bo'lib qolmoqda. Oilaviy nizolar turmush o'rtoqlar va hatto bolalar o'rtasidagi munosabatlarning bir usuli hisoblanadi. Jarayon bor va ijobiy tomoni bor: ziddiyat munosabatlarni rivojlantirishga, o'zgarishga, har qanday yo'nalishga borishga undaydi. Ba'zida odamlar janjallashishadi, chunki bu ularni birlashtirishning yagona yo'li. Bu borada har bir oilaning o'ziga xos xususiyatlari bor.

Tabiiyki, odamlar janjallashganda, ayniqsa, bu odamlar turmush o'rtoqlar va mehribon sheriklar bo'lsa. Inson o'z munosabatida hech qachon janjal bo'lmasligiga umid qilish ahmoqlikdir, chunki dunyoda ikkita bir xil odam yo'q. Bir-biri bilan qanchalik yaqin va sevgan bo'lsalarda, juft bilan fikrlar mos kelmaydigan savollar doimo mavjud. Va nima uchun mukammal munosabatlar janjalga aylanganiga hayron qolmaslik uchun buni eslab qolish kerak.

Yosh oila hayotining birinchi yilida ko'pincha nizolar paydo bo'ladi. Ularni yo'q qilish uchun ikki juft quyidagilarga tayyor bo'lishlari kerak:

1. Axloqiy va ijtimoiy. Bu yerda sheriklarning tarbiyasi, yoshi, ijtimoiy hayot darajasi muhimdir. Shunday qilib, yosh ayollar uchun turmush qurish 22-23 yoshda, erkaklar uchun 23-24 yoshda. Ayol erkakdan katta bo'lmasligi kerak. Erkak kishi 12 yoshdan katta bo'la olmaydi. Odamlar nikoh nima ekanligini, nikohda ulardan nimani

kutish va o'z majburiyatlarini bajarishga tayyorligi haqida aniq tasavvurga ega bo'lishlari kerak, lekin faqat o'z huquqlarini talab qilishlari kerak. Turmush o'rtoqlar oilani mustahkamlashga va sog'lom bolalarni tarbiyalashga yordam beradigan sog'lom turmush tarzini olib borishga tayyor bo'lishlari kerak. Uy-joy va moddiy boyliklar har doim ham munosabatlarning davomiyligiga ta'sir qilmaydi, lekin ba'zida bu nizolarni rivojlantirishning mustahkamlovchi omiliga aylanadi.

2. Motivatsion. Oila mehr-muruvvatga, o'z zimmasiga mas'uliyatni olishga tayyorlikka, farzandlar tarbiyasiga va ularni o'ziga to'q inson qilishga, mustaqil bo'lishga asoslangan bo'lishi lozim.

3. Psixologik. Oilani mustahkamlashga, rivojlantirishga va ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishga yordam beradigan bunday fazilatlar va xatti-harakatlarning mavjudligi.

4. Pedagogik. Oilaviy hayotning turli sohalarida ma'lum bilimlarning mavjudligi va bu bilimlarni qo'llashga tayyorlik. Ruhiy salomatlikka ta'siri

Oilaviy nizolar davomli bo'lsa, bola quyidagi holatlarga duch kelishi ehtimoli yuqori: Asabiylik, qo'rquv, xavotir kukuchayadi. O'ziga ishonchsizlik paydo bo'lishi mumkin. Tinch uxlay olmaslik, tush ko'rish, injiqlik kabi belgilar yuzaga chiqadi.

Kattalarda ko'proq uchraydigan stress va tushkunlik holatlari bolada ham kuzatiladi.

Bunday bolalarda maktabdagi muvaffaqiyat ham pasayishi, o'rtoblari bilan munosabatlarida muammolar yuzaga kelishi odatiy hol.

Xulq-atvor va shaxs shakllanishiga ta'siri

Oiladagi nizolar natijasida:

Bola kattalar muomalasini kuzatgan holda, tajovuzkorlikni odatiy vaziyat deb qabul qilishi mumkin. Yoki aksincha, juda yopiq, tortinchoq, jur'atsiz bo'lib qolishi ehtimoli bor.

Ota-onalar o'zaro o'xshash bo'lmagan qarashlarni ko'rsatganda, bola qaysi yo'l to'g'ri ekanini aniqlay olmay, ikki o't orasida qoladi.

Natijada, bola kelajakda oilaviy hayot qurayotganda ham shunday ziddiyatli muhitni takrorlab qo'yishi mumkin — chunki u bolalikda ko'rganlarini "norma" deb hisoblaydi. Mehr-muhabbat o'rnini hech narsa bosa olmaydi

XuXulo: Oilaviy nizolar — bolalar tarbiyasiga bevosita ta'sir qiluvchi omil bo'lib, ularning ruhiy holati, xulq-atvori, kelajakdagi hayot qarashlariga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun har bir ota-ona oilaviy muammolarni hal etishda, birinchi navbatda, farzandlar ruhiyatini o'ylashi, ularning tinch va sog'lom muhitda ulg'ayishlarini ta'minlashi zarur.

Foydalanilgan adabiyot

- 1. Rustamova Barno Abduhalilova "Oilaviy nizolar va ularni hal etish yo'lari" maqolasidan
- 1. Karimova V. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti, 2012
- 2. G'oziev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.
- 3. Erkaboyeva N. Oilaviy munosabatlar psixologiyasi. – Toshkent, 2016.
- 4. Zokirova R. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2014.
- 5. Muhammadjonova D. Oila va tarbiya asoslari. – Toshkent, 2018.
- 6. Baumrind D. Parenting Styles and Their Effects on Children. – New York, 1991.
- 7. Hurlock E. Child Development. – McGraw-Hill, 1980.
- 8. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. – Harvard University Press, 1979.
- 9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash to'g'risida" qarorlari va normativ hujjatlar.
- 10. Rustamova Barno Abduhalilova "Oilaviy nizolar va ularni hal etish yo'lari" maqolasidan